

Oponentura habilitační práce PaedDr. Luboše Merhauta, CSc.

V rámci svého širšího oboru bohemistické literární historie věnoval dosud Luboš Merhaut, jak dokládá jeho dosavadní publikační a ediční činnost, nejsoustředěnější pozornost české literatuře z přelomu 19. a 20. století, konkrétně devadesátým letům, jež jsou tradičně a oprávněně považována za začátek tzv. nové české literatury, a dekadě před nimi i po nich. Není tedy divu, že i jeho habilitační práce našla své téma v tomto třicetiletém období, jež je zlomové v tom smyslu, že v něm byly definitivně dokončeny úkoly obrozenské a národní písemnictví tím bylo připraveno na nástup modernismu (tehdy v podobě symbolismu). Jedním z nejvýraznějších specifíků tohoto období bylo ustavení české literární kritiky jakožto svébytné literární disciplíny, jakožto tvůrčího uměleckého druhu rovnoprávného s poezií, prózou či dramatikou. V žánrově rovině to přineslo prioritu kritickému eseji a polemice (již třeba odlišit od „pouhé“ nesouhlasné reakce), a polemice přirozeně proto, že její četnost byla přímo úměrná převratnosti nové epochy. Zatímco esej onoho přelomového období je už dlouho předmětem mnohostranného odborného zájmu, tehdejšímu polemickému žánru, založenému na dialogickém střetu a nepochopení, se zatím celistvého, soustavného a teoreticky podloženého zájmu nedostalo, jakkoliv byly jednotlivé polemické kampaně literárněhistoricky samozřejmě zmapovány. Habilitační práce Luboše Merhauta *Cesty polemiky s vymežujícím podtitulem Proměny žánru polemiky v české literatuře na přelomu devatenáctého a dvacátého století* je významným počinem právě v tomto směru.

K základnímu tématu práce vybídl autora jeden z konstitutivních rysů jím preferovaného literárního období. Tím lze vysvětlit, že její vstupní kapitola teoretická je i její kapitolou nejstarší (časopisecky publikována 1999): bylo nejdřív nutno vymezit žánr polemiky teoreticky, aby bylo jasno, na co je z obsáhlého historického materiálu třeba zaměřit analytickou pozornost. Následujících detailních pohledů, jež chronologicky skládají celé panorama rozmanitě založených i různě závažných polemik pomáhajících na svět českému literárnímu modernismu, je v Merhautově práci celkem 12 a autor je už všechny otiskl v oborových časopisech nebo sbornících, a to v letech 1999–2018 (z toho jeden v Itálii, jeden na Slovensku); jak autor sděluje v ediční

poznámce, jeho habilitační práce přináší publikované studie v upraveném, popřípadě aktualizovaném znění. Všecky tyto detailní studie vycházejí z bezpečné a obdivuhodně široké znalosti materiálu (chronologicky uspořádaný soupis pramenů a sekundární literatury, jakož i funkční obrazová příloha zabírají v práci o 375 stranách celých 76 stran), ale netonou v něm, nýbrž – i za pomoci různorodého, nikoli apriorního navazování a propojování – dospívají k vymezení základních vývojových tendencí daného třicetiletí vedoucích ke změně paradigmatu i k podstatné prezentaci hlavních aktérů přelomového dění (novátorské je v tomto ohledu docenění role Masarykovy a Arnošta Procházky). Merhaut velice dobře dostal tomu, co si předsevzal v úvodní teoretizující kapitole, a jistě to nebylo jednoduché: zmapoval v malém měřítku „rozsáhlý – a málo prozkoumaný – polemický materiál zahrnující mnoho projevů a forem, strategií a argumentů“ nikoli proto, aby jednotlivé polemiky rozsoudil, nýbrž proto, aby „ukázal na materiálu výsostně dialogickém, tedy kontextuálním, mnohost dobových myšlenek o umění a estetických postojů“ a aby „znovu rozlišil rozmanitost nerozumění (resp. snahy nebo ochoty porozumět) a pojmenoval vlivné koncepty“. Za vedlejší produkt Merhautových podrobných výkladů možno považovat barvitější obraz rubu dobové polemčnosti, tj. častých projevů malichernosti a egotismu kryjících se důležitostí záměru.

Všecky kapitoly práce si položily dvojí, vzájemně se doplňující úkol: chtěly analýzou zvláště vyzývavého či příhodného historického materiálu přispět k diferencovanému poznání jednoho kritického žánru, ale zároveň usilovaly analýzou masivně uplatňovaného žánru dobrat se hlubšího poznání jednoho z vývojově nejinitiativnějších období české literatury. To obojí autorovi vyšlo: v tomto punktu jsou jednotlivé studie souladné, jakkoli se vždy nemohly opřít o kvalitativní vyrovnanost obou iniciativ. Není žádná chyba, že autor, patrně uposlechnuv aktuální ediční příležitost, v poslední své kapitole (*„Umělecký zmatek“*. *Obecní dům a časopisy v roce 1912*) pouze pootevřel okénko velkého tématu, jež mohlo být finálem odpovídajícím podnětnosti spisu, totiž tématu střetu generace devadesátých let s nastupující tzv. generací roku 1914: velkému tématu střetu symbolisticky ukotveného modernismu s nastupujícími avantgardními ismy, a v tomto rámci pak speciálnějším tématu polemiky mezi F. X. Šaldou a Karlem Čapkem v roce 1913. Teprve jmenovaná témata jsou podle mého mínění tím pravým puntíkem za probíranou látkou. Pokud

Merhautova habilitační práce vyjde knižně, a to by si zajisté zasloužila, doporučuji její doplnění v uvedeném směru.

Luboš Merhaut uložil své habilitační práci náročný a z hlediska české literární historie také potřebný úkol, který podle mého názoru úspěšně splnil. Jeho spis tak splňuje standardní požadavky kladené na habilitační práci, a proto jej s dobrým svědomím doporučuji k dalšímu postupu v habilitačním řízení.

Praha 18. 3. 2020

doc. PhDr. Jiří Opelík, CSc.